

3. Концепция развития педагогического образования в Республике Беларусь на 2021–2025 гг. Утв. Мин. образования Республики Беларусь 13.05.2021 № 366 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://срро.bspu.by/wp-content/uploads/2021/09/koncepcija-buklet_.pdf. – Дата доступа: 02.05.2022.
4. Программа непрерывного воспитания детей и учащейся молодежи на 2021–2025 гг. Утв. Мин. образования Республики Беларусь 31.12.2020. № 312 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://adu.by/images/2021/03/programma-vospitaniya-2021-2025.pdf> – Дата доступа: 02.05.2022.

А. А. Язбек (Беларусь)

СПЕЦЫФІКА РЭПРЭЗЕНТАЦЫІ МЫТНАГА ДЫСКУРСУ Ў ЭЛЕКТРОННЫХ СМІ

Тэма даследавання з'яўляецца актуальнай дзякуючы значнай зацікаўленасці даследчыкаў спецыфікай розных тыпаў інстытуцыйнага дыскурсу. Эфектыўная праца сучасных заканадаўчых устаноў і арганізацый мясцовага, нацыянальнага і асабліва міжнароднага ўзроўню немагчыма без своечасовага прадстаўлення вынікаў гэтай працы і перспектывы далейшага развіцця ў сродках масавай інфармацыі. Інтэрнэт-тэхналогіі дазваляюць праводзіць гэтую працу ў электронных СМІ, ахопліваючы самую вялікую аўдыторыю. Ажыццяўляючы справаздачы пра працу сваёй арганізацыі ў СМІ і выступаючы ад яе імя, аўтары становяцца ўдзельнікамі інстытуцыйнага дыскурсу, які актыўна вывучаецца ў наш час. Мы мяркуем, што электронныя СМІ ўплываюць на спецыфіку кампанентаў ангельскага інстытуцыйнага мытнага дыскурсу.

Даследаванне накіравана на вызначэнне спецыфікі інстытуцыйнага мытнага дыскурсу ў электронных СМІ.

Для дасягнення вышэйзгаданай мэты неабходна было вырашыць наступныя задачы:

- вызначыць асноўныя кампаненты ангельскага інстытуцыйнага мытнага дыскурсу ў Інтэрнэт-прасторы;
- разгледзець спецыфіку гэтых кампанентаў у электронных СМІ і іх адрозненне ад кампанентаў ідэнтычнага дыскурсу ў сітуацыі рэальнай камунікацыі.

Даследаванні па дыскурсе актыўна праводзяцца ў розных напрамках, разглядаючы мытны дыкурс з моўнага, псіхалінгвістычнага, сацыякультурнага, сацыялінгвістычнага, прагматычнага і іншых аспектаў. Пры звяртанні

да яго мы таксама павінны ўлічваць мову жэстаў, вусны, пісьмовы, штодзённы, фармальны, мастацкі і іншыя віды дыскурсу.

У сваіх працах навукоўцы значна пашырылі тыпалогію дыскурсу па жанрах. Асабліва ўвага надаецца вывучэнню прафесійных і інстытуцыйных дыскурсаў, спецыфіка якіх актыўна аналізуецца ў розных галінах [2–4].

Сярод усіх відаў дыскурсу ў кантэксце гэтага артыкула мы разгледзім толькі інстытуцыянальны (узнікае паміж прадстаўнікамі пэўнай прафесіі, сярод прадстаўнікоў пэўнай установы ці арганізацыі (у нашым выпадку, прадстаўнікоў мытных органаў і Сусветнай мытнай арганізацыі), спецыялізаваны тып зносін паміж людзьмі, якія могуць не ведаць адзін аднаго, але павінны мець зносіны ў адпаведнасці з нормамі сітуацыі, у якой яны знаходзяцца). З гэтага вынікае, што асабісты элемент у гэтым відзе дыскурсу памяншаецца да нуля, а ступень рытуалізму ў зносінах павялічваецца.

Аналіз паказаў, што англамоўны інстытуцыйны мытны дыскурс мае ўсе кампаненты, выдзеленыя В. І. Карасікам для інстытуцыйнага дыскурсу: удзельнікі, мэты, каштоўнасці, стратэгіі, матэрыялы (тэмы), дыскурсныя формулы [1].

Удзельнікі інстытуцыйнага мытнага дыскурсу з'яўляюцца прадстаўнікамі Сусветнай мытнай арганізацыі, розных нацыянальных мытных службаў і іх падраздзяленняў, фізічнымі і юрыдычнымі асобамі, а таксама ўдзельнікамі знешняй эканамічнай дзейнасці. Асобы і юрыдычныя асобы могуць апынуцца ў сітуацыі інстытуцыйнага мытнага дыскурсу на памежных пераходах. Каб запоўніць дэкларацыі, удакладніць колькасць нормы правозу бясplatнага багажу і памер пошлін, яны павінны адказаць на пытанні, якія могуць здавацца дзіўнымі: «З кім вы падарожнічаеце?»; «Вы самі спакавалі свой багаж?» і г. д.

Дзякуючы развіццю электронных тэхналогій, непасрэдная сувязь паміж гандлярамі і пакупнікамі зводзіцца да мінімуму. У выніку дэкларацыя, праверка дакументаў і многія іншыя працэсы праводзяцца дыстанцыйна. У гэтым выпадку інстытуцыйны мытны дыскурс уключае тых, хто непасрэдна перавозіць альбо суправаджае груз на памежных пераходах.

Выкарыстанне інтэрнэт-тэхналогій пераводзіць працэс зносінаў на больш высокі ўзровень, міжнародныя арганізацыі (агенты сувязі) прадстаўляюць вынікі і дасягненні ў сваёй працы, інфармуючы як мага больш кліентаў у розных краінах. Адзінае абмежаванне – гэта веданне англійскай мовы (ці іншай замежнай мовы).

Да спецыфічных удзельнікаў мытнага дыскурсу можна аднесці рознага віду парусальнікаў мытных правілаў і законаў. Гэта могуць быць звычайныя людзі, якія ненаўмысна парушаюць мытныя законы па розных прычынах, а таксама людзі, якія наўмысна і неаднаразова парушаюць закон. Электронныя СМІ дазваляюць акрэсліць гэтую катэгорыю кліентаў і звярнуцца да іх з прэзентуйнай мэтай: «Tax avoidance: don't get caught out» / «Падатковыя льготы: як не стаць

ашуканцам» [5] і папярэджаюць магчымых ахвяраў фальшывых дзеянняў: «CBP warns about the phone scam: CDP does not solicit money or payment over the phone» / «Амерыканская мытная і памежная служба папярэджвае яб махлярстве па тэлефоне: Амерыканская мытная і памежная служба не запытвае грошы ці аплату па тэлефоне» [6].

Ва ўсіх выпадках, якія мы разгледзелі, інстытуцыйны мытны дыскурс характарызуецца дыядай «агент – кліент», кампаненты якога адрозніваюцца па няроўнасцях статусу. Кліент абавязаны адказаць на пытанні супрацоўніка мытні, аднак яны могуць здацца вельмі мудрагелістымі, напрыклад, распакаваць і прадставіць багаж для праверкі і г. д. У электронных СМІ няроўнасць у зносінах «агент – кліент» можа ўзмацняцца недастатковым веданнем англійскай мовы.

Варта адзначыць іншыя асаблівасці інстытуцыйнага мытнага дыскурсу, напрыклад, яго дыялагічны і інтэрактыўны характар. Гэта азначае, што апэратыўная зваротная сувязь магчыма пасля таго, як удзельнікі пакінуць сітуацыю непасрэднай камунікацыі. Інтэрнэт і электронныя СМІ дазваляюць арганізацыям захоўваць шмат інфармацыі ў сваіх архівах і зрабіць яе даступнай для грамадскасці.

Асноўнай мэтай мытнай дзейнасці з'яўляецца палягчэнне працэсаў перасячэння межаў для асоб, тавараў і транспартных сродкаў, не зніжаючы эфектыўнасць мытнага кантролю. Мэты інстытуцыйнага мытнага дыскурсу розныя. У сувязі з тварам і да твару мы можам пагаварыць пра элементарныя мэты інстытуцыянальнага дыскурсу: вызначэнне мэты падарожжа, прызначэння, колькасці грузаў, колькасць аплаты і г. д. У кантэксце інтэрнэт-медыя мы можам гаварыць пра больш глабальныя мэты: ад палягчэння сусветнага гандлю, хуткага абмену інфармацыяй, імгненнага доступу да баз дадзеных да стварэння станоўчага іміджу Сусветнай мытнай арганізацыі.

Мэты інстытуцыйнага дыскурсу вызначаюць яго асноўныя каштоўнасці, прадстаўленыя ў яго асноўных паняццях: палягчэнне, бяспека, эфектыўнасць, якія аднолькавыя для інстытуцыйнага мытнага дыскурсу ў традыцыйнай сітуацыі ў камунікацыі і ў электронных сродках масавай інфармацыі. Інстытуцыянальны мытны дыскурс выконвае розныя функцыі: рэгулятыўныя, інфарматыўныя, арганізацыйныя і камунікатыўныя. Улічваючы спецыфіку сувязі мытных супрацоўнікаў з рознымі тыпамі кліентаў, мы можам адрозніць маніпулятыўную і сугестыўную функцыі. Электронныя СМІ дазваляюць максімальна рэалізаваць такія функцыі інстытуцыйнага мытнага дыскурсу, як інфармуоучая, уплывовая, стратэгічная і рэпрэзентатыўная.

Інстытуцыйны мытны дыскурс ахоплівае шырокі спектр тэм і вызначаецца яго асноўнымі мэтамі: бяспечны рух пасажыраў і тавараў праз межы, спрашчэнне гандлю, інстытуцыянальнае развіццё, увядзенне сучасных інфармацыйных тэхналогій і г. д. Артыкулы і паведамленні, размешчаныя на нацыянальных мытных сайтах, ахопліваюць як мага больш шырокі спектр актуальных пытанняў

і праблем: напрыклад, на сайце амерыканскай мытнай і памежнай службы [6], вэб-сайце Сусветнай мытнай арганізацыі, які забяспечвае інфармацыю для шырокага спектра кліентаў: чыноўнікаў, падарожнікаў, студэнтаў і тых, хто проста выучае англійскую мову [7].

Інтэрнэт-прастора ўплывае на жанры інстытуцыйнага мытнага дыскурсу ў СМІ. Ён існуе ў пісьмовай форме цалкам публічна і ўмоўна дыялагічна, ён, безумоўна, мэтанакіраваны, але прамога дыялогу ў ім няма. Варта таксама адзначыць магчымасць зваротнай сувязі з кліентам.

Менавіта таму надзвычай складана гаварыць пра дыскурсіўныя формулы ў гэтым дыскурсе. У традыцыйным інстытуцыйным мытным дыскурсе гэтыя формулы даволі разнастайныя. Яны хутка прадастаўляюць неабходную колькасць інфармацыі пра падарожніка ці груз. Стандартныя пытанні маюць на ўвазе ў большасці выпадкаў стандартныя адказы. Пазіцыі ў дэкларацыях, якія трэба запоўніць, таксама стандартныя.

З гэтага даследавання можна зрабіць наступныя высновы. Па-першае, у англамоўным інстытуцыйным мытным дыскурсе прысутнічаюць усе асноўныя кампаненты дыскурсу.

Па-другое, электронныя СМІ ўплываюць на спецыфіку асобных кампанентаў. У некаторых выпадках кампаненты інстытуцыйнага мытнага дыскурсу ў інтэрнэт-прасторы і ў сітуацыі прамой камунікацыі цалкам аднолькавыя.

У іншых выпадках мы можам гаварыць пра ўзмацненне асобных кампанентаў, выкарыстоўваючы магчымасці Інтэрнэт-прасторы, напрыклад, пра ўзмацненне функцый самапрэзентацыі, арганізацыі і яе ўплыву.

Літаратура

1. *Карасик, В. И.* О типах дискурса / В. И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс : сб. науч. тр. – Волгоград, 2000. – С. 5–20.
2. *Сальникова, Н. В.* Национально-культурная риторика политического дискурса (на материале публичных выступлений Р. Рейгана и М. С. Горбачева) : автореф. дис. ... канд. филол. наук / Н. В. Сальникова. – Ставрополь, 2011. – 21 с.
3. *Сосунова, Г. А.* Стилистические фигуры как фактор формирования коммуникативной направленности в текстах французских отраслевых таможенных изданий / Г. А. Сосунова, Н. Г. Епифанцева // Язык и культура. – 2018. – № 41. – С. 202–216.
4. *Шыманская, В. Ю.* Камунікатыўна-прагматычныя характарыстыкі адрасанта і адрасата ў мытным медыядыскурсе (супастаўляльны аналіз) / В. Ю. Шыманская // Вес. БДПУ. Сер. 1, Педагогіка. Псіхалогія. Філалогія. – 2020. – № 1. – С. 70–73.
5. Tax avoidance – don't get caught out [Electronic resource] / HM Government. – Mode of access: https://taxavoidanceexplained.campaign.gov.uk/?utm_

- source=govuk_home&utm_medium=refferal&utm_campaign=upstream. – Date of access: 01.06.2022.
6. CBP warns about the phone scam [Electronic resource] / U.S. Customs and Border Protection. – Mode of access: <https://www.cbp.gov/newsroom/national-media-release/cbp-warns-against-phone-scams>. – Date of access: 01.06.2022.
 7. WCO News Magazine [Electronic resource] // World Customs Organization : [website]. – Mode of access: <http://www.wcoomd.org/en/media/wco-news-magazine.aspx>. – Date of access: 01.06.2022.

М. Г. Ясінская (Беларусь)

ПРЫКМЕТЫ САТЫРЫ Ў АПОВЕСЦІ УЛАДЗІМІРА КАРАТКЕВІЧА «ЦЫГАНСКІ КАРОЛЬ»

Пад сатырай разумеюць «прыныцып мастацкага адлюстравання, заснаваны на камічным выкрысці паасобных адмоўных жыццёвых з'яў» [2, с. 289]. Калі ў гумары адмоўнае малюецца ў нязлобным, жартоўным ключы, то ў сатыры негатыўныя з'явы востра і бязлістасна высмейваюцца пры дапамозе разнастайных мастацкіх прыёмаў і сродкаў: гіпербалізацыі, гратэску, фантазіі, іроніі, сарказму і інш.

Нацыянальная сатырычная літаратура прадстаўлена яркімі творамі, напісанымі ў розныя гістарычныя перыяды: «Прамова Мялешкі» і «Ліст да Абуховіча», «Тарас на Парнасе» К. Вераніцына і «Энеіда навыварат» В. Равінскага, вершы Ф. Багушэвіча і п'есы В. Дуніна-Марцінкевіча, раман «Запіскі Самсона Самасуя» А. Мрыя, шматлікія байкі і камедыі К. Крапівы... Разнапланавая ў жанравых адносінах мастацкая спадчына У. Караткевіча таксама ўключае ў сябе сатырычныя тэксты, у прыватнасці, аповесць «Цыганскі кароль».

Дзеянні ў творы адбываюцца ў канцы XVIII ст., якраз перад падзелам Рэчы Паспалітай. Вядома, што для Беларусі гэты былі вельмі складаныя часы: забарона роднай мовы, падзенне шляхты, раз'яднанне і непаразуменне ўлады. У. Караткевіч паказаў праблемы грамадства XVIII ст. на прыкладзе «цыганскага каралеўства» Якуба Знамяроўскага.

Так, аўтар высмейвае цыганскага караля, які кіраваў не толькі сваімі падданымі, але і бутэлькай. «Мая свентая воля. Я – кароль. Хачу – плюю, хачу – голым шпацырую...» [1, с. 80]. Гэтыя словы Знамяроўскага вельмі добра яго характарызуюць: не кароль, а смех. Нават бойку за маёнтак шляхціча Яноўскага ён змог ператварыць у звычайную п'янку. Письменнік у з'едлівых інтанацыях апісвае вынікі гэтай вайны: «Але і страты былі вялікія: адзін шляхцюк адбіў